

Εφημερίδα «Ελευθεροτυπία», Παρασκευή 21 Οκτωβρίου 1983

52 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΤΟΥ 1931

ΟΚΤΩΒΡΙΑΝΑ

Οι Άγγλοι έρχονται στην Κύπρο στα 1878. Από την πρώτη στιγμή που πάτησαν το πόδι τους ο τότε Αρχιεπίσκοπος Σωφρόνιος αποδεχόταν τη νέα κατάσταση με την προϋπόθεση όμως πως αυτή θα αποτελούσε μεταβατικό στάδιο προς την Ένωση.

Διαδήματα προς αυτή την κατεύθυνση έγιναν και το 1889 το 1896 το 1903, το 1911, το 1917 και το 1919.

Ο λαός της Κύπρου συνειδητοποίησε ότι με τα διαδήματα και τα παρακάλια δεν έβγαине τίποτα...

Στις 21 Οκτώβρη 1931 ξεσπά η πρώτη μεγάλη αντιαποικιακή εξέγερση. Η εξέγερση αυτή ήταν πηγαία, αυθόρμητη. Οι Κύπριοι απειροπόλεμοι και απονήρευτοι τα βάζουν με τους Άγγλους, άοπλοι και ανорγάνωτοι.

Η Αγγλία αντιδρά με δικτατορικά μέτρα, ρίχνοντας το προσωπείο, και φανερώνοντας τους πραγματικούς σκοπούς της που ήταν η εδραίωση και διατήρηση της αποικιακής κυριαρχίας της στην Κύπρο...

ΤΟ ΠΡΟΜΗΝΥΜΑ
ΤΟΥ ΞΕΣΗΚΩΜΟΥ

Κυριακή 18 του Οκτώβρη του 1931 ο Μητροπολίτης Κιτίου κυκλοφορεί σε όλη την Κύπρο διάγγελμα προς τον Ελληνικόν Κυπριακόν λαόν με το οποίον καθιστά γνωστόν, ότι υπέβαλε προς την Α.Ε. τον κυβερνήτην την παραιτησιν του από του βουλευτικού αξιώματος, κηρύσσοντας την Ένωσιν της Κύπρου με την Ελλάδα...

Το παράδειγμα του ακολουθούν αμέσως άλλοι τρεις Ελληνοκύπριοι Βουλευτές και μέχρι την Τετάρτη παραιτούνται όλοι οι Ελληνοκύπριοι Βουλευτές.

ΓΡΑΦΕΙ ο Φάνης Τρύφωνος

ΤΕΤΑΡΤΗ
21 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

Είναί απόγευμα της Τετάρτης και πλήθος κόσμου συρρέει στην Εμπορική λέσχη. Προς τα πλήθη απευθύνονται ομιλίες, οι καμπάνες όλων σχεδόν των εκκλησιών της Λευκωσίας αρχίζουν να κτυπούν χαρμόσυνα. Μετά τις ομιλίες ο οικονόμος της Φανερωμένης, κ. Διονύσιος Κυκκώτης υψώνει τη σημαία και καλεί τους συγκεντρωμένους να ορκιστούν στο όνομα της Αγίας Τριάδος πειθαρχίαν και πίστιν προς την πατρίδα.

Η ΔΙΑΔΗΛΩΣΗ
ΣΤΟ ΚΥΒΕΡΝΕΙΟ

Τα πλήθη ορκίζονται και ξεχύνονται στο δρόμο. Ακολουθούν την οδό Λήδρας, οι καμπάνες συνεχίζουν το προσκλητήριο, προς το λαό για να λάβει μέρος στη διαδήλωση. Η διαδήλωση γίνεται ολοένα και ογκωδέστερη και πλησιάζει προς το κυβερνείο. Η ώρα είναι 8 το βράδυ η λαοθάλασσα βρίσκεται στον κήπο του κυβερνείου. Η ελληνική σημαία στήνεται πάνω σ' ένα κοντάρι. Οι επικεφαλής προσπαθούν να πείσουν τους διαδηλωτές να παραμείνουν έξω από το κυβερνείο και να ανακραυγάσουν συνθήματα υπέρ της Ένωσης και να ψάλλουν τον Εθνικό Ύμνο. Μάταια όμως, η ορμή της λαοθάλασσας ξεχύνεται σαν χείμαρρος και φτάνει μέχρι την είσοδο του κτιρίου.

Ο γραμματέας του κυβερνήτη ανοίγει δειλά-δειλά την πόρτα και ζητά να μάθει από τους επικεφαλής το λόγο της διαδήλωσης. Στη συνέχεια προτείνει να συσταθεί μια τριμελής επιτροπή την οποία να δεχτεί ο κυβερνήτης, υπό τον όρο ότι οι διαδηλωτές θα αποχωρήσουν.

Ο λαός όμως αρνείται, μένει στη θέση του και σε στάση προσοχής ψάλλει τον Εθνικό Ύμνο...

ΩΡΑ 9.30-
ΤΟ ΚΥΒΕΡΝΕΙΟ
ΣΤΙΣ ΦΛΟΓΕΣ

Γύρω στις 9.30 το βράδυ αρχίζουν να κατα-

φθάνουν αυτοκίνητα με ένοπλους αστυνομικούς οι οποίοι περιζώνουν το κτίριο. Σε λίγο ένα αυτοκίνητο που βρίσκεται σταθμευμένο έξω από το κυβερνείο παίρνει φωτιά, στη συνέχεια φλέγεται και δεύτερο. Ακολουθεί το σπάσιμο στα τζάμια του κυβερνείου και η παράδοση τους στις φλόγες.

Ενώ το ξύλινο κυβερνείο φλέγεται εξέρχεται ο Διοικητής Λευκωσίας κ. Χαρτ Ντέιβις ο οποίος διαβάζει προκήρυξη εν ονόματι της Α.Μ. του βασιλιά της Αγγλίας ζητώντας από το πλήθος να αποχωρήσει και να διαλυθεί.

ΠΥΡΟΒΟΛΙΣΜΟΙ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΑΟΠΛΟΥ ΠΛΗΘΟΥΣ

Το πλήθος παραμένει ακίνητο και ψάλλει τον Εθνικόν Ύμνον. Οι αστυνομικοί αρχίζουν να πυροβολούν στον αέρα ελπίζοντας να διαλύσουν τον κόσμο. Οι προσπάθειες τους όμως μένουν χωρίς αποτέλεσμα. Τότε τα αποικιακά όπλα αρχίζουν να βάλουν εναντίον της άοπλης λαοθάλασσας. Δεκαπέντε πρόσωπα τραυματίζονται, από τα οποία, το ένα θανάσιμα.

Ο άτυχος νέος είναι ο Ονούφριος Κληρίδης από τον Άγιο Θεόδωρο του Αγρού, 21 χρόνων. Ο Ονούφριος έφερε τραύματα θώρακος και τραχήλου και μεταφέρθηκε στο Νοσοκομείο Λευκωσίας όπου και υπέκυψε στα τραύματά του.

Οι περισσότεροι από τους τραυματίες είναι νέοι άνθρωποι κάτω των 30 χρόνων.

Μετά τους πυροβολισμούς το πλήθος άρχισε να διαλύεται. Οι ένοικοι του κυβερνείου το οποίο είχε αποτεφρωθεί με εξαίρεση μιας πτέρυγας, κατέφυγαν και διανυκτέρευσαν, στα κυβερνητικά γραφεία, οικήματα του αποικιακού γραμματέα.

Η ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΣΤΗΝ ΥΠΟΛΟΙΠΗ ΚΥΠΡΟ

Η εξέγερση του 31 δεν ήταν ένα απλό τοπικό γεγονός στη Λευκωσία. Σε ολόκληρη την Κύπρο έγιναν εκδηλώσεις διαμαρτυρίας.

Στη Λεμεσό έγιναν μεγάλες εθνικές διαδηλώσεις τη νύκτα της Πέμπτης επυροπολήθη η κατοικία του Διοικητού Λεμεσού.

Στη Λάρνακα μετά το μεσημέρι της Πέμπτης έγινε κατανυκτική Δοξολογία. Μετά ακολούθησε μεγάλη διαδήλωση στην οποία μίλησαν ο Αρχιμαντρίτης Κιτίου Μακάριος και άλλοι. Ο Δήμαρχος Λάρνακας υπέβαλε παραίτηση από του αξιώματος του μέλους του Εκτελεστικού Συμβουλίου.

Το πρωί της Κυριακής ο Σεβασμ. Μητροπολί-

της Κερύνειας εμποδίστηκε να εισέλθει στη Λευκωσία. Όταν επέστρεψε στην Κερύνεια ετέλεσε μνημόσυνο του Ονούφριου Κληρίδη. Στη συνέχεια όλο το εκκλησίασμα μετέβη στο Διοικητήριο όπου μετά από ομιλία του Μητροπολίτη, κατέβασε την αγγλική σημαία και ύψωσε την ελληνική. Το μεσημέρι, μέρος του πληθους παρά τις έντονες παρακλήσεις του Μητροπολίτη, για διάλυση της διαδήλωσης, μετέβη εν σώματι στην πόλη, όπου στρατιωτική και αστυνομική δύναμη άρχισε να πυροβολεί για να διαλύσει τους διαδηλωτές.

Τέσσερις διαδηλωτές πληγώθηκαν, μεταξύ των οποίων, και ο Μιχαήλ Γιαννή Παπαϊσαακ από τον Καραβά ο οποίος δυο μέρες αργότερα υπέκυψε στα τραύματά του.

Στην Πάφο, έγιναν διαδηλώσεις μαθητών και χωρικών. Στις 24 του Οκτώβρη έγινε διαδήλωση 300 περίπου χωρικών από την Έμπα την Τάλα και την Κοίλη η οποία μέχρι να φτάσει στον αστυνομικό σταθμό Πάφου διογκώθηκε. Ο στρατός προτείνοντας τα όπλα διέλυσε το πλήθος το οποίο αφού άφησε τις σημαίες στη λέσχη «Ευσέβεια» μετέβηκε στη Μητρόπολη...

Διαδηλώσεις έγιναν και στη Μαθαράσα. Οι κάτοικοι του Καλοπαναγιώτη, του Οίκου και του Μουτουλλά έκαναν ενθουσιώδεις διαδηλώσεις προς τον Πεδουλά. Αγγλικό αεροπλάνο φωτογράφιζε τη διαδήλωση χωρίς όμως να πτοήσει τους διαδηλωτές...

ΣΥΛΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΕΛΑΣΕΙΣ

Στις 3 τα χαράματα του Σαββάτου συνελήφθησαν στη Λευκωσία από ειδική στρατιωτική και αστυνομική δύναμη οι: Θεόδοτος Χατζηπαύλου, ο Οικονόμος Φανερωμένης κ. Διονύσιος, ο Θ. Κολοकाσιδης και ο Θ. Τσαγαριδης. Οι συλληφθέντες οδηγήθηκαν στη Λάρνακα και επιβιβάστηκαν του αγγλικού πολεμικού «London» για απέλαση.

Την ίδια μέρα συνελήφθη στη Λεμεσό ο Μητροπολίτης Κιτίου κ. Νικόδημος και επιβιβάστηκε προς απέλαση στο πλοίο Hod-Hire». Οι καμπάνες της Λεμεσού άρχισαν να κτυπούν και να διαλαλούν τη σύλληψη του Μητροπολίτη. Ο κόσμος ξεχύθηκε σε αυθόρμητη διαδήλωση την οποία διέλυσαν αστυνομικές και στρατιωτικές δυνάμεις. Κατά τη διάλυση ετραυματίστηκαν ο Παναγιώτης Δημητρίου, ο οποίος υπέκυψε αργότερα στα τραύματά του και άλλα πέντε άτομα.

Το πρωί της Κυριακής συλλαμβάνεται και ο Μητροπολίτης Κερύνειας.

Το πρωί της Δευτέρας συλλαμβάνεται ο δι-

κηγόρος Σάβθας Λοιζίδης και την Τρίτη ο Ιωάννης Κυριακίδης και Ζήνωνας Ρωσοίδης καθώς και οι Χρ. Γαλατόπουλος, Ιωάννης, Ερωτοκρίτου και Αγ. Πλατρίτης.

ΤΑ ΑΝΤΙΠΟΙΝΑ ΤΩΝ ΑΓΓΛΩΝ

Οι ναυτικές και στρατιωτικές δυνάμεις από τις πρώτες μέρες του κινήματος έλαβαν κάθε δυνατό μέτρο για την καταστολή του. Τα κυβερνητικά ιδρύματα εφρουρούνταν ισχυρά και αγήματα στέλλονταν αμέσως όπου εξεσπούσε οποιονδήποτε κρούσμα ανυπακοής και επίθεσης.

Οι αγγλικές δυνάμεις δεν περιορίστηκαν στη σύλληψη πολιτικών αρχηγών και παραγόντων του κινήματος. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι αποικιακές δυνάμεις συνέλαβαν και εννιά μαθητές τους οποίους μετέφεραν στην Αστυνομία Σεραγιού. Τελικά τους οπέλυσαν, επειδή ήταν ανήλικοι...

Το μεσημέρι του Σαββάτου ο Αρχιεπίσκοπος αφού πρώτα συνέστησε ησυχία στα πλήθη που συγκεντρώθηκαν στην Αρχιεπισκοπή εξήτησε να συναντηθεί με τον κυβερνήτη. Ο Αρχιεπίσκοπος ζήτησε την απελευθέρωση των συλληφθέντων. Η απάντηση του κυβερνήτη ήταν ότι θα καταβληθεί κάθε προσπάθεια από την Κυβέρνηση και τις αστυνομικές, τις στρατιωτικές, ναυτικές και αεροπορικές δυνάμεις της τάξεως και ότι θα ληφθούν αυστηρά μέτρα εναντίον κάθε παράβασης. Το θέμα των συλληψεων δεν το εσχολίασε καθόλου.

Ο Κυβερνήτης είχε εκδώσει κανονισμούς με ημερομηνίες 22 και 24 Οκτωβρίου για απελάσεις, λογοκρισία, επικοινωνία μετά του εξωτερικού, συνελεύσεων ή συναθροίσεων πλέον των πέντε ατόμων σε οποιοδήποτε μέρος ή οίκημα, απαγόρευση στη χρήση σημαίων κ.λ.π.

Λίγες μέρες μετά τον εμπρησμό του κυβερνείου ο κυβερνήτης απέστειλε στο Δημαρχείο Λευκωσίας διαταγή για σύνταξη καταλόγων με τα ονόματα των Ελλήνων κατοίκων για να πλη-

ρωσουν φόρο για «κακόβουλη ζημιά». Το πρόστιμο αυτό έφτανε τις 35.000 λίρες και με αυτές θα εκτίζετο το νέο κυβερνείο. Το ποσό αυτό εθεωρείτο πολύ μεγάλο τα δεδομένα της εποχής εκείνης.

Ο φόρος πληρώθηκε σε ένα περίπου μήνα παρόλη τη διαμαρτυρία του κόσμου που δεν μπορούσε να κάνει διαφορετικά. Μερικοί πολίτες ζητούσαν όταν πλήρωναν να γράφεται ότι πλήρωναν υπό διαμαρτυρία, πράγμα που ενόχλησε τους Άγγλους.

Η πληρωμή του φόρου γινόταν στο Δημαρχείο κάτω από την επίβλεψη δυο Τούρκων αστυνομικών πάντα με εφόδλου λόγχη...

Στις 16 Νοεμβρίου 1931 εδημοσιεύθη γνωστοποίηση για την έκδοση Ανοικτών Γραμμάτων που καταργούσαν το Νομοθετικό Συμβούλιο. Από τότε η Κύπρος διοικήθηκε δικτατορικά για δέκα σχεδόν χρόνια και εκαταλύθηκαν οι στοιχειώδεις ελευθερίες του πολίτη. Η ελληνική σημαία ο ελληνισμός εθνικός ύμνος, τα ελληνικά χρόνια, οι εικόνες των Έλλνων ηρώων απαγορεύθηκαν. Καταβλήθηκε δε προσπάθεια για αφελληνισμό της κατώτερης ιδίως παιδείας. Και έγινε επέμβαση στα εσωτερικά της εκκλησίας.

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΕΞΟΡΙΣΤΩΝ

Τον Οκτώβρη του 1946, μετά 15 ακριβώς χρόνια από το κίνημα η αγγλική κυβέρνηση αποφασίζει να επιτρέψει την επάνοδο των εξοριστών.

Το ρώτερ μεταδίδει από το Λονδίνο στις 23 του Οκτώβρη ότι ο Υπουργός των Αποικιών κ. Κρητς Τζωνς ανακοίνωσε ότι «η αγγλική κυβέρνηση νομίζει ότι επήλθεν η ώρα για να επιτραπεί η επάνοδος στην Κύπρο, των απελαθέντων για τη συμμετοχή τους στις ταραχές των 1931».

Οι εξόριστοι επιστρέφουν στην Κύπρο στις 22 του Δεκέμβρη όπου τους επιφυλάσσεται αποθεωτική υποδοχή.